

• Якщо раніше недостатній рівень впровадження в навчальний процес ІКТ можна було пояснити об'єктивними причинами: недостатньою оснащеною наших навчальних закладів комп'ютерами та програмним забезпеченням, то зараз, якщо не комп'ютер чи ноутбук, то планшет або смартфон є практично у кожного студента, а необхідне програмне забезпечення, таке як Moodle, є безкоштовним. Отже впровадження в навчальний процес ІКТ залежить тепер лише від бажання і вміння викладачів їх використовувати. Тому головні зусилля мають бути зосереджені на заохоченні викладачів до використання ІКТ, підвищення їх кваліфікації у цій галузі та надання їм необхідної методичної допомоги.

ЛІТЕРАТУРА

1. Dillenbourg P. In A. Dimitracopoulou (Ed). Proceedings of the 3rd Hellenic Conference “Information & Communication Technologies in Education” / Pierre Dillenbourg, Daniel Schneider, Paraskevi Synteta. – 2002. – P. 3-18.
2. Moodle 2. Tool Guide for Teachers. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.slideshare.net/ghenrick/a-moodle2-toolguideforteachers>
3. Moodle for Language Teaching. A community for collaboration on language teaching and learning. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://moodle.org/course/view.php?id=31>
4. MoodleTool Guide for Teachers. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.cats-pyjamass.net/moodle-tool-guide/>
5. Анисимов А. М. Работа в системе дистанционного обучения Moodle. Учебное пособие / А. М. Анисимов. – Харьков : ХНАГХ, 2009. – 292 с.
6. Джерджен К.Дж. Социальное конструирование и педагогическая практика / Gergen, K. J. (2002) Social construction and pedagogical practice. In K. J. Gergen, Social construction in context (pp. 115-136). London, Thousand Oaks: Sage. [Перевод Андрея Корбути]. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.swarthmore.edu/Documents/faculty/gergen/rus06.pdf>
7. Макаров В. Возможности виртуальной образовательной платформы Moodle в обучении иностранным языкам / В. Макаров. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://old.kpfu.ru/f21/k2/posob/s7.doc>
8. Критерии усвоения учебных элементов. Таксономия Блума. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://cnit.mpei.ac.ru/textbook/01_03_01_04.htm
9. Положення про електронні освітні ресурси, затверджене Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України, Наказом № 1060 від 01.10.2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z1695-12>
10. Положення про дистанційне навчання, затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 25 квітня 2013 року № 466. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13>.

УДК 378.147

Биконя О. П.

докторант Київського національного
лінгвістичного університету

ВІДБІР ВІДЕО І АУДІОФОНОГРАМ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ПОЗААУДИТОРНОГО НАВЧАННЯ ДІЛОВОГО АНГЛОМОВНОГО ГОВОРІННЯ ТА ПИСЬМА

Стаття присвячена відбору відео і аудіо фонограм при створенні електронного посібника для самостійної позааудиторної роботи студентів-економістів при навчанні ділового англійського мовного говоріння та письма.

Ключові слова: відео і аудіо фонограма, електронний посібник, самостійна позааудиторна робота, ділова англійська мова, ділове говоріння та письмо, студенти економічних спеціальностей.

Биконя О. П. Отбор видео и аудио фонограмм для самостоятельного внеаудиторного обучения деловому английскому говорению и письму. В статье описан отбор видео и аудио фонограмм в процессе разработки электронного пособия для самостоятельного внеаудиторного обучения студентов экономических специальностей деловому английскому говорению и письму.

Ключевые слова: видео и аудио фонограмма, электронное пособие, самостоятельная внеаудиторная работа, деловой английский язык, деловое говорение и письмо, студенты экономических специальностей.

Bykonya O. P. Selection of video and audio phonograms for self extracurricular teaching Business Spoken and Written English. In the following article the selection of video and audio phonograms in the process of making an electronic textbook for students' self-study extracurricular activities in studying Business Spoken and Written English has been described.

Key words: video and audio phonograms, an electronic textbook, Business Spoken and Written English, self-study, extracurricular activities, students of economical specialties.

Відповідно до національної доктрини розвитку освіти, одним з основних напрямів оновлення та оптимізації змісту вищої освіти є забезпечення її якості на основі новітніх досягнень науки та соціальної практики. Сьогодні першочергова роль надається використанню у навчальному процесі інформаційно-комунікаційних технологій, а саме електронних посібників (ЕП). Це є запорукою успішного вивчення

іноземних мов та ефективної організації самостійної позааудиторної роботи студентів (СПРС) з метою розвитку навчальної автономії та процесу рефлексії на більш високому їх рівні.

Як свідчить практика викладання ІМ, використання аудіозаписів та друкованих джерел інформації недостатньо, щоб сформувати та підтримувати англомовну комунікативну компетентність у діловому говорінні та письмі у майбутніх економістів на належному рівні. Тому необхідно використовувати новітні засоби, які б дозволяли не лише чути і бачити носіїв мови, а й порівнювати власне мовлення з автентичним, забезпечували можливість зворотного зв'язку та самоконтролю, створювали атмосферу міжкультурного ділового спілкування, зацікавлювали та підтримували мотивацію студентів. З огляду на це основним засобом організації та проведення СПРС майбутніх економістів ми виділяємо ЕП, тобто програмне забезпечення, яке сприятиме інтенсифікації підготовки майбутніх економістів за умови самостійного оволодіння англомовними компетентностями у діловому говорінні та письмі, а також розвитку навчально-стратегічної компетентності та підвищення рівня автономії студентів.

Зазначимо, що ЕП за метою, структурою, змістом, методикою викладання навчальної інформації має відповідати чинним навчальним програмам, передбачати практичну реалізацію основних дидактичних та методичних принципів, сприяти інтенсифікації підготовки майбутніх фахівців і підвищенню рівня їх автономії. Лише за умови широкого застосування інтерактивності та мультимедійності в ЕП можна досягти поставлених цілей і реалізувати загальні дидактичні і методичні принципи в органічній єдності, що є передумовою самостійного оволодіння англомовними компетентностями у діловому говорінні та письмі, розвитку навчально-стратегічної компетентності та підвищення рівня автономії студентів.

Для досягнення необхідного рівня володіння студентами англомовними компетентностями у діловому говорінні та письмі виникає необхідність використання у ЕП аудіо та відео фонограми, які дозволяють не лише чути, а й бачити носіїв мови. Таким чином, студенти мають можливість порівнювати власне мовлення з автентичним. Це створить атмосферу міжкультурного спілкування, зацікавить та підтримає мотивацію студентів.

Метою статті є висвітлення відбору аудіо та відео фонограм у процесі розробки ЕП "Cool Businessman" для СПРС-економістів у навчанні ділового англомовного говоріння та письма.

Передусім зазначимо, що ЕП "Cool Businessman" створений для самостійного позааудиторного навчання ділового англомовного усного та писемного спілкування студентів на третьому – п'ятому курсах у процесі оволодіння ними такими дисциплінами: «Ділове англійське мовлення», «Ділова англійська мова» (ДАМ) або розділу «Ділова англійська мова» у навчальній дисципліні «Іноземна мова професійного спілкування (англійська)» на рівні В2.2-С1 ("БАКАЛАВР") у діловому говорінні та письмі в професійних сферах спілкування.

Аналіз засобів навчання (візуальних, аудитивних, аудіовізуальних) показав, що забезпечити умови самостійного позааудиторного навчання ділового англомовного усного та писемного спілкування можуть лише аудіовізуальні засоби. Це дозволило зробити висновок, що ЕП має включати аудіо та відеофонограми.

Відбір автентичних відеофонограм (ВФ) є важливим кроком у процесі розробки ЕП, оскільки вони не лише забезпечують введення студентів у ділову ситуацію, тему, проблему та демонструють функціонування відібраних мовленнєвих явищ у ситуації ділового спілкування, а й є основним матеріалом для створення вправ і завдань.

При розробці ЕП ми скористалися існуючими в методиці критеріями відбору автентичних ВФ, конкретизувавши їх відповідно до мети та завдань дослідження.

У методиці використання автентичних ВФ для навчання ІМ вже обґрунтовано загальні критерії їх відбору для навчання студентів ВНЗ без урахування специфіки курсу. Пропонують відбирати ВФ: за ступенем морально-етичного впливу на студента; за мотиваційною значущістю та естетичною цінністю; за соціокультурним потенціалом; з урахуванням вокабуляру фільму і лексики студентів [2, с. 596]; за жанровою розмаїтістю; за відповідністю / невідповідністю тематиці, запропонованої навчальною програмою [9, с. 73-82]; за автентичністю [3, с. 47].

Зокрема, О. С. Конопот у своєму дослідженні, присвяченому створенню методики навчання майбутніх філологів англійського діалогічного спілкування з використанням ВФ, пропонує включати основні та специфічні критерії відбору автентичної ВФ за: ступенем морально-етичного впливу на студента, її мотиваційною значущістю, її естетичною цінністю, її соціокультурним потенціалом, з урахуванням вокабуляру фільму і лексики студентів, жанрової розмаїтості, відповідності тематиці, запропонованої навчальною програмою, автентичності, достатньої насиченості відеоряду елементами сучасного невербального спілкування, нормативності вербальних висловлювань і невербальних засобів, що вживаються дійовими особами під час усного спілкування, доцільної тривалості відеофрагменту, порівняно нескладної, здебільшого лінійної послідовності подій у фільмі, урахування кількості дійових осіб, урахування темпу мовлення дійових осіб [7, с. 49-62].

Що стосується розробки мультимедійного комп'ютерного курсу, то А. В. Долина включає такі критерії, як відповідність темам, що опрацьовуються на практичних заняттях з АМ; відносна актуальність; насиченість фонетичними явищами, що підлягають опрацюванню; використання ВФ за участю мовців різного віку, статі та соціального положення; наявність різних умов пред'явлення та прикладів регіонального забарвлення мовлення і тривалість [4, с. 59].

Таким чином, проаналізувавши існуючі у методиці викладання ІМ критерії відбору ВФ, ми виділили для навчання англомовного ділового говоріння та письма такі критерії: автентичність; професійна значущість; жанрова розмаїтість і відповідність темам ділового усного та писемного спілкування (що опрацьовуються на практичних заняттях з ДАМ); актуальність; ступінь морально-етичного впливу на студента; мотиваційна значущість; естетична цінність; соціокультурний потенціал; урахування вокабуляру відеофрагменту й лексику студентів; насиченість мовленнєвими явищами, що підлягають опрацюванню; використання відеофрагменту з участю ділових партнерів різного віку, статі та соціального положення у компанії (фірмі); тривалість.

Зазначимо, що відбір ВФ здійснюємо з Інтернет-сайту You Tube. Проілюструємо процедуру відбору ВФ за визначеними критеріями. Загалом було проаналізовано 146 відеофрагментів, які відповідають темам ситуацій ділового усного та писемного спілкування АМ:

1. Effective business communication: Introducing yourself, Business interview, Applying for a job (Cover Letters, CV);
2. Business telephone calls: Phoning, Making appointments, Messaging, Faxing, E-mailing;
3. Business meeting: Business meeting's process, Business meeting's documentation (agenda, reports, essays);
4. Business presentation: Presentation: stages, Writing reports (essays) of presentation;
5. Business negotiations: Business negotiations: stages, E-mailing and reports in negotiating, Business contracts and agreements.

Отже, як зазначалось, відбір ВФ проводився з Інтернет-сайту You Tube, активними користувачами якого є самі студенти, що дозволило простежити частотність перегляду відеофрагментів і визначити їх релевантність для студентів. Крім того, оскільки відібрані ВФ включаються у вправи і використовуються у складі ЕП протягом певного періоду, то необхідно, щоб їх зміст та проблематика не втрачали своєї актуальності протягом тривалого часу, наприклад, проведення ділового засідання чи переговорів, участь у працевлаштуванні на роботу, написання звіту чи есе тощо.

Для подальшого використання у завданнях і вправах відібрані за описаними вище критеріями ВФ необхідно було проаналізувати щодо насиченості мовними та мовленнєвими явищами, які будуть опрацьовуватися у процесі оволодіння, вдосконалення АКК у діловому говорінні та письмі. Це важливо для подальшого узгодження ВФ з темами підрозділів у структурі ЕП, наприклад, такі явища як ведення ділової бесіди (Модуль 1) чи написання есе (Модуль 4).

Відповідно до критерію відеофрагменту за участю ділових партнерів різного віку, статі та соціального положення у компанії (фірмі) ми відібрали ВФ, в яких представлено від одного до дванадцяти мовців. У кожній ВФ є зразки мовлення освічених носіїв мови чоловічої та жіночої *статі*, англомовних ділових партнерів.

Для формування умінь ігнорувати перешкоди, пов'язані з умовами пред'явлення, у відібраних ВФ є інтерв'ю на роботу, запис лекції професора щодо написання лізингового договору, на якій одночасно говорять відразу кілька мовців тощо.

ВФ ділового професійного характеру з високим морально-етичним впливом виховує моральну культуру особи: здатність до морального розсуду; готовність до гідних вчинків у будь-яких ситуаціях ділового спілкування; загальнолюдські моральні цінності, толерантність, незрадливості тощо. Моральність безпосередньо пов'язана з такою якістю особистості, як духовність.

Важливим критерієм є відбір за мотиваційною значущістю ВФ. Під час відбору повинна враховуватися наявність захоплюючої інформації, цікавий сюжет для молодого бізнесмена. Прикладом такої ВФ є ВФа Модуля 3 «How to Practice Proper Business Meeting Etiquette.flv», що змушує студентів удаватися до роздумів, як коректно підготуватися та провести ділове засідання (план дій, одяг тощо).

Під час відбору ВФ слід врахувати такі естетично значущі компоненти твору: довершеність поведінки ділових партнерів, привабливість їх для студентів-глядачів; майстерність композиції; виразність стилю, внутрішньо кадрове та зовнішньо кадрове музичне оформлення, що надає епізоду необхідного забарвлення, підкреслює головні думки і головну тему твору.

Відбір відеофрагментів за соціокультурним потенціалом дозволяє надати у діахронічному або синхронічному аспектах національно-специфічну інформацію, закріпити соціокультурні знання, які отримали студенти. Необхідно, щоб ВФ викликала у студентів бажання отримати нові знання про англомовне ділове спілкування, про побут, традиції і звичаї ділових партнерів в інших англомовних країнах тощо.

Соціокультурна інформація у ВФ передається через реалії, речення-кліше, ділові терміни, вирази тощо; екстралінгвістична інформація – через музику і шуми; невербальна – фонації, паузи, зітхання, інтонація надходить за звуковим каналом; за зоровим каналом студенти отримують через відеоряд широкий спектр соціокультурних особливостей: ділове (економічне) життя країни, питання формування толерантності відносно колег, партнерів на підприємстві тощо.

В основі критерію урахування вокабуляру фільму і лексику студентів покладено положення про те, що розуміння аудитивного тексту можуть утруднювати мовні одиниці (терміни, вирази, кліше) ділового характеру.

Ми намагалися і рекомендуємо відбирати ВФ, де уживається невелика кількість незнайомих студентам лексичних одиниць, щоб це не відволікало увагу глядача, не порушувало процес розуміння.

Процес аудіювання мовлення дійових осіб ВФ можна полегшувати за рахунок деяких факторів: наявності відеоряду, який допомагає встановити контекстуальне значення певної лексичної одиниці; для актуалізації процесу слухової рецепції іноді достатньо пасивного володіння деякою кількістю мовного матеріалу. Крім того, слабким студентам можна пропонувати розуміти ВФ шляхом ігнорування незнайомого слова, не зупинятися для його аналізу, якщо здогадка не виникає відразу; для того, щоб вона виникала у студентів, їх треба орієнтувати на можливість такого розуміння незнайомої лексики в усному повідомленні.

Важливо під час відбору врахувати критерій жанрової розмаїтості. Під час перегляду ВФ пропонуємо вивчати різні жанри ділової документації, створення різних типів діалогів, презентацій тощо.

Одним з критеріїв відбору ВФ для навчання англійського ділового говоріння та письма є критерій автентичності ВФ. Автентичність стосується декількох аспектів: а) тексту сценарію; б) параметрів мовлення ділових партнерів (можливо, акторів); в) невербального компонента.

Останній критерій безпосередньо пов'язаний зі специфікою створення ЕП. У результаті перевірки на практиці було визначено, що *тривалість* ВФ, достатня для створення необхідної кількості вправ, становить від трьох до п'яти хвилин і залежить від її насиченості явищами ділового англійського спілкування.

Враховуючи те, що ВФ можуть бути різні за обсягом, зайві частини можна вирізати, використовуючи, наприклад, комп'ютерну програму AVS Video Editor.

Навчаючи ДАМ, необхідно враховувати той факт, що майбутнім фахівцям доведеться щодня відповідати на телефонні дзвінки, брати участь у конференц-дзвінках, засіданнях, переговорах, конференціях, нарадах тощо, тобто спілкуватися з різними людьми, яким притаманні індивідуальні особливості мовлення, що визначаються віком, статтю, соціальним статусом мовця та іншими факторами. Без ознайомлення з різними варіантами звучання ІМ, не навчившись розуміти їх, студенти не будуть готові до реальної іншомовної комунікації. Оскільки процес навчання ДАМ має протікати в умовах, максимально наближених до реального ділового спілкування, то найбільш доцільним для навчання як діалогічного, так і монологічного мовлення, буде використання аудіофонограми (АФ).

Отже, для успішного навчання ділового говоріння необхідне використання автентичних англійських АФ, в яких беруть участь різні співрозмовники, чие мовлення відзначається індивідуальними особливостями.

Як зазначають вчені, при розробці вправ і завдань для навчання ділового говоріння ми можемо враховувати такі переваги автентичних АФ [1; 4; 5; 6; 8]:

1) вони надають змогу отримати додаткову інформацію – з інтонації мовця, звучання його голосу. Це важлива опора для тих, хто вивчає ДАМ;

2) вони створюють «ефект присутності», відтворюють різноманітність наочно-чуттєвих образів, забезпечуючи причетність слухача;

3) вони забезпечують можливість одночасно відпрацьовувати лексичні, граматичні та фонетичні навички інтегративно в процесі навчання ділового говоріння;

4) вони надають інформацію для дискусії на професійні теми, отже, допомагають розвитку вмінь у говорінні;

5) вони слугують для створення мовленнєвих зразків і сприяють виробленню механізмів зворотного зв'язку;

6) вони надають можливість максимально наблизити презентацію ділового англійського мовлення з її вживанням у професійних ситуаціях, у реальному житті;

7) вони сприяють кращому розумінню характеру запропонованої ситуації завдяки присутності звукового ряду (шум транспорту, розмови перехожих, телефонні дзвінки, музика, звуки офісної техніки (наприклад, принтера тощо), формують навички сприйняття ІМ на фоні різноманітних перешкод.

Отже, у нашому ЕП АФ ми використовуємо у навчанні ділового усного англійського мовлення для створення зразка усного мовлення, тобто для:

— демонстрації типових ситуацій ділового спілкування;

— спостереження особливостей функціонування вивчених мовних одиниць, зокрема спеціальної термінології, у великій кількості нових ситуацій;

— розвитку та вдосконалення вмінь діалогічного та монологічного мовлення в умовах ділового спілкування;

— підтримання мотивації вивчення ДАМ;

— забезпечення «ефекту присутності»;

— навчання діалогічного мовлення на основі змісту аудіодіалогу;

— навчання монологічного мовлення на основі змісту аудіомонологу.

У СПР вважаємо за доцільне для навчання ДАМ добирати аудіотексти, які демонструють діяльність економістів та менеджерів, оскільки в їхній роботі тією чи іншою мірою відображені особливості професійного ділового спілкування.

Отже, необхідно ознайомлювати студентів зі зразками найбільш розповсюджених у їхній професійній сфері жанрів/типів текстів, вказуючи на логіко-композиційні та мовні особливості їх реалізації в ДАМ. Серед найуживаніших жанрів у міжнародному усному діловому спілкуванні виділяють публічний виступ, інтерв'ю, консультацію, коментар, суперечку, дискусію, дебати, ділове спілкування по телефону тощо [10]. Жанри,

актуальні для спілкування фахівців у сфері менеджменту, маркетингу, економіки, торгівлі, бізнесу, зводяться до зразків вербальної поведінки, яка склалася в суспільстві відповідно до закріплених за економістами сфер професійної діяльності.

Узагальнивши та систематизувавши всі ситуації ділового спілкування, де функціонує діалогічне і монологічне мовлення, поділяємо їх на ситуації безпосереднього та ситуації опосередкованого ділового спілкування. До форм опосередкованої ділової комунікації включаємо спілкування по телефону та відеотелефону, які передбачають діалог партнерів по бізнесу (діалогічне мовлення). До безпосередньої ділової комунікації відносимо збори, бесіди, прес-конференції, переговори, торги, дискусії, симпозиуми, публічні виступи, презентацію, а також обговорення та укладання договорів, контрактів, угод (діалогічне і монологічне мовлення).

Звідси, ми робимо відбір АФ згідно з формами опосередкованої та безпосередньої ділової комунікації: спілкування по телефону та відеотелефону, засідання, ділові презентації, переговори, дискусії, обговорення та укладання договорів, контрактів, угод.

Також при відборі АФ ми враховуємо те, що ділове англomовне усне мовлення майбутніх фахівців може бути представлене як власне діалогом, так і полілогом з елементами монологу, оскільки діалог є засобом динамічної регуляції інформаційних потенціалів співрозмовників та має тенденцію до їх постійного поточного вирівнювання. Різниця в інформаційних потенціалах веде до того, що деякі частини діалогу перемикаються з монологом: "монолог у діалозі". Основними функціональними типами діалогів відповідно до специфіки професійної діяльності економістів і менеджерів були визначені *діалог-розпитування* (отримання і запит інформації), *діалог-домовленість* (бесіда рівноправних партнерів, під час якої обговорюються спільні плани та наміри), *діалог-пояснення*, *діалог-обговорення* (комуніканти намагаються знайти певне рішення, дійти певних висновків), *діалог-переконання*, *діалог-обмін враженнями*, *діалог-дискусія* (співрозмовники обговорюють предмет, подію, явище, висловлюючи свою думку, погоджуються з іншою точкою зору або спростовують її).

Відбір аудіотекстів до ділового англomовного монологічного мовлення для ЕП ми відбирали тривалістю звучання до 2 хвилин, різних жанрів ділового спілкування, які містять засвоєний матеріал, до 5-7 % незнайомих слів, обсяг фраз – до 10. Монологічні висловлювання співвіднесли із урахуванням ступеня офіційності, контексту та стосунків з діловими партнерами. Це в основному були логічно структуровані, послідовні, граматично та лексично оформлені ділові англomовні презентації; етапи ділової промови (виступу, презентації тощо); певні типи запитань протягом ділової презентації (звітування, доповіді). Ми враховували при відборі АФ фонетичні особливості промови (виступу) на ділових засіданнях, презентації тощо: наголос та інтонацію з метою точної передачі більш тонких відтінків смислу певного типу і виду монологу (наприклад, монолог-презентація, монолог-повідь відповідно звітування щодо проведеного засідання чи переговорів); персоналізацію висловлювання, композиційно об'єднані частини промови, засоби невербальної комунікації; *усно-мовленнєві* формули: 1) для початку, продовження та завершення ділової розмови (бесіди, переговорів, засідань); 2) зі зміною предмета розмови (бесіди); 3) пов'язані з діловою презентацією тощо.

Таким чином, здійснивши відбір АФ і ВФ, ми будемо використовувати цей навчальний матеріал для розробки системи і комплексу вправ для навчання майбутніх економістів англomовного ділового усного та писемного спілкування.

Отже, наступним етапом нашої роботи буде опис комп'ютерних вправ і завдань для самостійного позааудиторного навчання студентів-економістів ділового англomовного говоріння і письма та особливостей їх реалізації в ЕП.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бичкова Н. І. Основи використання відеофонограми та фонограми для навчання іноземних мов / Н.І. Бичкова. – К. : Віпол, 1999. Частина 1. – 107 с.
2. Бичкова Н. І. Місце автентичних художніх кінофільмів у вивченні іноземних мов і культур / Н.І.Бичкова // Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО. Серія „Філологія-педагогіка-психологія”. – 2000. – № 3 В. – С. 596-600.
3. Гузь О. І. Навчання усного англomовного мовлення учнів початкової загальноосвітньої школи з використанням відеофонограми: дис. ... кандидата пед. наук: 13. 00. 02 / Олена Іванівна Гузь. – К., 2004. – 167 с.
4. Долина А. В. Методика вдосконалення фонетичної компетенції у майбутніх учителів англійської мови у самостійній роботі: дис. ... кандидата пед. наук: 13. 00. 02 / Аліна Василівна Долина. – К., 2011. – 274 с.
5. Зимняя И. А. Психология обучения неродному языку / И. А. Зимняя. – М. : Русский язык, 1989. – 219 с.
6. Каверина В. В. Опыт использования аудиовизуальных средств обучения в преподавании русского языка как иностранного / В. В. Каверина // Актуальные проблемы использования аудио-визуальных средств обучения иностранным языкам: Сб. мат. науч.-метод. семинаров. – М. : Моск. гос. ун-т им. М. В. Ломоносова, 2000. – С. 8–31.
7. Конотоп О. С. Методика навчання майбутніх філологів англійського діалогічного спілкування з використанням ВФ: дис. ... кандидата пед. наук: 13. 00. 02 / Олена Сергіївна Конотоп. – К., 2010. – 265 с.
8. Литвиненко С. П. Загальні характеристики вправ для навчання іншомовного діалогічного спілкування з використанням фонограми та відеофонограми / С. П. Литвиненко // Вісник Чернігівського національного університету. – 2011. – Вип. 92. – С. 166–170.
9. Пашук В. С. Навчання студентів мовних спеціальностей усного англійського монологічного мовлення з використанням автентичних художніх фільмів: дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.02 / Вікторія Степанівна Пашук. – К., 2002. – 247 с.
10. Brieger N. Teaching Business English Handbook // Nick Brieger. – York Associates, UK, 1998. – 192 p.